

ביאור קטן בדברי נתיבי עם לסימן תקו"ס"ד (בגוף הטקסט) בדין תרומה טמאה אם ניתן לבערה בלילה

המפריש חלה ביו"ט וכו' מניחה עד הערב ושרפה. (לשון השו"ע). הק' הגרי"ף (בהגהות) (הוא רבי ישעיהו פיק ברלין בעל מסורת הש"ס בתלמוד וכאן בהגהותיו על שו"ע חי בתקופת מרן החיד"א והנודע ביהודה לפני כ- 250 שנה) דכמו שאין שורפים קדשים ביו"ט כך אין שורפים קדשים בלילה כמ"ש בפסחים ג' ובזבחים נ"ו (שם למדו מהפסוק 'ביום השלישי באש ישרף', ביום אתה שורף את הנותר ואי (ואין) אתה שורפו בלילה - אור ליום השלישי). והוי ליה לומר מניחה עד למחרתו ושרפה (כוונתו לשו"ע שהיה צריך לכתוב שאת החלה (סתם תרומה וחלה בזמן הזה דינם שהן טמאות ואסור לאפותם או לשרפם ביו"ט כיון שכולנו טמאים ואין לנו טהרת פרה אדומה והחלה או התרומה נטמאות בנגיעתנו) מניחה עד הבוקר למחרת יו"ט ושרפה ולא בערב). ועיין בנו"ב (בנודע ביהודה) מה"ת (מהדורה תניינא) שאלה צ"ו שהוכיח לו (לגרי"ף) מלשון הרמב"ם בפ"ק (צ"ל פ"ט) מהפהמ"ק (מהלכות פסולי המוקדשין) דלענין לילה לא מדמים קדשים שנטמאו וכן תרומה שנטמאה לפגול (קרבתן שחישבו עליו בשעת השחיטה או אחת משאר עבודות הקרבן לאוכלו חוץ לזמנו - כלומר לאחר הזמן הקבוע לאכילתו מן התורה, כגון בקרבן הנאכל ליום אחד, שחישבו לאכלו למחרתו, או לזרוק את דמו חוץ לזמנו או להקטיר את אימוריו חוץ לזמנו (שאף זה כאכילה לענין זה, שהיא 'אכילת מזבח'), הרי זו 'מחשבת פיגול', והקרבת נפסל בה. האוכל מבשר קרבן כזה חייב כרת (אף אם בסופו של דבר לא נעשית מחשבתו והוקרב הקרבן ונאכל בתוך זמנו) חוץ למקומו - קרבן שחישבו עליו לאוכלו (או לזרוק ולהקטירו) חוץ למקומו (כגון: לאוכלו חוץ לעזרה או חוץ לירושלים, או לזרוק דמו מחוץ לעזרה), הרי הוא פסול אבל אינו נקרא 'פיגול' והאוכל מבשרו אינו חייב כרת. אף כאן עצם המחשבה פוסלת, אעפ"י שלבסוף לא נתקיימה בפועל, ולא נאכל הקרבן חוץ למקומו) ונותר (בשר הקרבן בין הנאכל לכהנים ובין הנאכל לבעלים נעשים נותר ונפסלים לאחר שמסתיים זמן אכילתו) כי אם לענין שרפה ביו"ט ותו לא. (שכמו שקדשים שנטמאו אסור לשרוף ביו"ט כך גם תרומה טמאה אסור לשרוף ביו"ט ולגבי נותר ופגול דוקא אותם אסור לשרפם בלילה ואף קדשים שנטמאו יש לדון אם אסור לשרפם בלילה שמהרמב"ם משמע שיותר לשרפם אבל איך הגרי"ף רצה ללמוד שאסור גם לשרוף תרומה טמאה בלילה!?) ולא ידעתי למה הוצרך להביא ראיה על כך מדקדוק לשון הרמב"ם בפהמ"ק והלא מפורש הדבר בלשון הטהור בהיו"ט פ"ג ה"ט שכתב בהדיא כיצד יעשנה מניחנה עד הערב ושרפה. (אמנם המעיין בס' הנו"ב ימצא כי הרב השואל הוא הגרי"ף ציין לעיין ברמב"ם הנ"ל כפי שתמצת שאלתו הרב הנו"ב. וכן צירפו המו"ל בליקוטי הערות את הגהת הרב השואל לשו"ע וגם שם ציין את הרמב"ם הנ"ל ונראה שהקושיה של הרב נתיבי עם למה נזקק הנו"ב לאסמכתא שאפילו קדשים טמאים נשרפים בלילה וללמוד מכך שכל שכן שתרומה טמאה נשרפת בלילה ולא הסתפק ברמב"ם מפורש שתרומה טמאה נשרפת בלילה). ואע"ג דהספרי והירושלמי שהביאם הנו"ב שם סוברים דגם תרומה טמאה לא נשרפת בלילה דלכל מידי הוקשו (תרומה טמאה וקדשים טמאים הוקשו לפגול ולנותר ולכן לא נשרפים בלילה), תלמודין לא ס"ל (לא סבירא ליה - לא כך סוברים) וכמ"ש המשנה ברורה בביאור הלכה. הן מפשט לשון המשנה, בפ"ג בפסחים דקתני מניחנה (את התרומה) עד הערב ובודאי דהיינו בכדי לשרפה אז (ונ"ל דמכאן למד הרמב"ם דבשאר יו"ט מניחנה (את התרומה עד הערב) ושרפה דעד כאן ל"פ (לא פליגי-לא חולקים) בפסחים כ"א ביו"ט ש"פ (של פסח) משום חמץ) (בפסחים מו ע"א - מחלוקת תנאים כיצד מפרישים חלה מעיסה שנטמאה ביו"ט של פסח כי עיסה שנטמאה החלה שמפרישים ממנה אינה ראויה לאכילת הכהן ונמצא שאסור לאפותה ביו"ט, לפי שאפייה שלא לצורך היא. וגם לשרפה אי אפשר, לפי שאין שורפים קדשים ביו"ט וכן אי אפשר להאכילה לכלבו של הכהן, שאף זה ביעור הוא, ואין מבערים קדשים ביו"ט. ואמנם ביו"ט אחר, מפרישים את החלה מהעיסה שנטמאה ומניחים אותה עד למוצאי יו"ט ושרפים אותה, אבל ביו"ט של פסח אי אפשר להניחה עד הערב שמא תחמיץ ופסק הרמב"ם כרבי אליעזר שהאשה הלשה את העיסה לא תפריש את החלה עד לאחר האפייה, שבגון זה מותר לאפות את כל הבצק ביו"ט שכל אחת מהחלות העשויות מהבצק ראויה לאכילה, שעל כל אחת ואחת אומרים לא זו החלה של הכהן, ונמצאת האפייה של כולן לצורך היא, ואחר האפייה מפרישה האשה את החלה, ומניחים אותה עד למוצאי יו"ט ושרפים אותה). ועוד הביא ראיה בבה"ל מפ' ב"מ דשורפין ת"ט בלילה ע"ע (בבה"ל מביא ראיה מהמשנה בפ' במה מדליקין שמשמע ששורפים תרומה בלילה שהרי המשנה אמרה רק שאין מדליקין בשמן שרפה (השמן שמדובר כאן ביו"ט שחל להיות בער"ש, שכשמדליק הנר מבעוד יום נמצא שורף שמן טמא של תרומה ביו"ט, ואין שורפים קדשים פסולים ביו"ט) אבל בחול מדליקין שדוקא ביו"ט אסור להדליק בשמן שרפה לפי שאין עשה של שרפת קדשים דוחה עשה ולא תעשה של יו"ט אבל בחול מותר ואמר רב (שבת כה ע"א) מאי טעמא, כשם שמצוה לשרוף קדשים שנטמאו כך מצוה לשרוף תרומה שנטמאה. והדלקה מסתמא בלילה ואם כן שסתם הדלקה בלילה, אף בחול אין

להדליק שאין שורפים קדשים בלילה, וכיון שהמשנה התירה להדליק בחול מוכח ששורפים תרומה טמאה בלילה). ועל כל פנים לפי הירושלמי והספרי והגרי"ף דסובר כוותייהו יקוב הדין כמו שאין שורפים תרומה טמאה בלילה כך אין להאכילם לבהמותיו בלילה וכמ"ש לעיל בסו"ס קמ"ז לענין להאכילם לבהמותיו בשו"ט ע"ש. (שם נתיבי עם כתב באורך ומסיק שכמו שאין שורפים קדשים (תרומה וחלה שהם כיום טמאים ומצוה לשרוף את התרומה שנשמאת כפי שהביא הנתיבי עם שם מגמ' שבת כה ע"א בשם רש"י שתרומה טמאה טעונה שריפה משום שהיא דומה לקודש ועוד משום תקלה, שלא ישהה תרומה טמאה פן יבוא לאוכלה בטעות והביא בשם התוספות שכתבו בדעת רש"י שהוא הדין שאפשר לכלות תרומה טמאה בכל דרך שהיא, לאו דוקא בשרפה) ביו"ט כך גם אין להאכיל לבהמה מתרומה טמאה בשבתות ובימים טובים.

ופשוט שלענין הלכה גם נתיבי עם סובר שמותר לשרוף תרומה טמאה בלילה כי כך פסקו מרן והרמב"ם וכך משמע מהתלמוד הבבלי כפי שכתב לעיל וידוע כשיש מחלוקת בין הבבלי לירושלמי הלכה כהבבלי (כפי שהוכיח מרן הרב עובדיה במאור ישראל חגיגה י' ע"א מתשובת הרמב"ם ועוד) ומה שהביא בסוף שאין להאכיל לבהמות בלילה דוקא לשיטת הגרי"ף אמרו וכפי שהוכיח שדין שריפה כדין כל ביעור אחר (ודוקא להאכיל תרומה טמאה בשבתות וימים טובים אסר כפי שכתב בסימן קמ"ז לעיל) ולכן לדעת הגרי"ף שאוסר לשרוף תרומה טמאה בלילה יאסור גם להאכיל תרומה טמאה לבהמותיו בלילה. אמנם יתכן שהגרי"ף קיבל את תשובת הנו"ב כי בליקוטי הערות בסוף ס' הנודע ביהודה הביא בשם ס' עיטור ביכורים שהגרי"ף הקשה מה שהקשה וכתב הגרי"ף' והשיבו לי הגאון מו"ה יחזקאל סג"ל אב"ד פראג וגם חתנו מו"ה יוסף אבד דפוזנא' ולא נמצא בספר זה התכתבות נוספת ביניהם.

דניאל אביבי